

Krvlju prenosive zarazne bolesti (hepatitis B i C i HIV) kod ovisnika i konzumenata psihoaktivnih supstanci na području Brodsko-posavske županije

(Blood Transmitted Diseases (Hepatitis B and C and HIV) at Addicts and Consumers of Psychoactive Drugs in Brod Posavina County)

Tvrtko Pervan

Zavod za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije
Služba za socijalnu medicinu i prevenciju ovisnosti

Ključne riječi: hepatitis B i C i HIV, ovisnici i konzumenti psihoaktivnih supstanci, testiranje, cijepljenje

Službe za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti organizacijske su jedinice županijskih zavoda za javno zdravstvo, u kojima rade interdisciplinarni timovi - nositelji specifičnih aktivnosti usmjerenih na smanjenje potražnje droga te planiranje provođenja liječenja. Prema Nacionalnoj strategiji suzbijanja zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj (2006.–2012.) te Akcijskom planu suzbijanja zlouporabe opojnih droga 2006.-2009., temeljne zadaće Službi za prevenciju ovisnosti su:

1. Izvanbolnički terapijski rad s uzimateljima droga i njihovim obiteljima, koji se provodi u suradnji sa svim relevantnim resursima lokalne zajednice; službe su mjesta primarne specijalizirane zdravstvene i psihosocijalne skrbi o osobama s problemima vezanim uz zlouporabu (prije svega ilegalnih) droga
2. Neposredno unapređenje i provedba niza preventivnih djelatnosti – osobito mjera rane sekundarne prevencije
3. Epidemiološko praćenje, koordinacija i provedba programa smanjenja potrošnje droga na području na kojem pojedina služba djeluje.

U provođenju izvanbolničkog liječenja ovisnika službe su mjesto prvog doticaja ovisnika sa specijaliziranim djelatnicima koji provode dijagnostiku i sukladno kliničkoj slici predlažu mogući tretman. Liječenje ovisnika provodi se u suradnji s timovima liječnika obiteljske medicine, ali i s nadležnim bolničkim psihijatrima te drugim zdravstvenim subjektima. U suradnji s liječnicima obiteljske medicine i mrežom ljekarni obavljamo superviziju provođenja farmakoterapije opijatskim agonistima (metadon i buprenorfin) i antagonistima (naloxon i naltrexon) na svom području. Također organiziramo i provodimo psihoterapiju, edukaciju i kontrolu apstinencije heroinskih ovisnika uključenih u takav tretman, te prvi prihvata ovisnika koji završe tretman smještajnog tipa (bolnice, zatvori, komune, detoksikacijske jedinice i sl.). Osim izravnog sudjelovanja u provođenju liječenja te primarne i sekundarne prevencije bolesti ovisnosti postoje i druge specifične zadaće, među kojima posebno mjesto zauzima organizacija i koordinacija provođenja svih preventivnih aktivnosti usmjerenih ka smanjenju rizika širenja HIV-infekcije i hepatitisa, što se prije svega odnosi na savjetovanje i motiviranje za testiranje na HIV i hepatitis B i C.

Služba za socijalnu medicinu i prevenciju ovisnosti Zavoda za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije otišla je korak dalje i u suradnji sa Službom za epidemiologiju Zavoda organizirala dragovoljno (u odnosu na HIV i anonimno) testiranje na spomenute, krvlju i spolno prenosive zarazne bolesti za sve svoje korisnike. Na testiranje se odazvalo 77 (ili 50,7%) od ukupno 152 korisnika Službe u 2005. godini. Napominjem da je s većim brojem korisnika (koji se nisu pojavili na testiranju) kontakt prekinut nakon obavljene mjere („stručnog medicinskog postupka ili postupka odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti“) propisane od nadležnog Suda ili Državnog odvjetništva te, objektivno gledajući, nismo ni očekivali njihov odaziv na testiranje.

Zanimljivo je napomenuti da je odaziv na testiranje bio veći među korisnicima Službe–ovisnicima o opijatima na metadonskom programu (57,5%) nego među mlađim korisnicima, konzumentima marihuane i drugih psihostimulativnih supstanci (42,5%), što govori o osviještenosti problema vezanog uz zarazne bolesti među I.V. ovisnicima. Potrebno je također istaći da je većini I.V. ovisnika koji nisu došli na testiranje poznat njihov status vezan uz hepatitis B i C (te zbog toga nisu ni došli!).

Tablica 1. Odaziv korisnika Službe na testiranje na hepatitis B i C te HIV

r.br.	kategorija korisnika	ukupan broj	odazvao se na poziv za testiranje			
			da	%	ne	%
1.	I.V. konzument/ovisnik o opijatima (heroinu)	40	23	57,5	17	42,5
2.	konzument/ovisnik o THC-u i ostalim psihoaktivnim supstancama	112	54	48,2	58	51,8
3.	ukupno konzumentat/ovisnika o psihoaktivnim supstancama	152	77	50,7	85	49,3

Od ukupnog broja korisnika Službe - I.V. ovisnika o opijatima koji su se odazvali na testiranje (23), 12 (odnosno 52%) ih je hepatitis B pozitivno (anti HBc+), a 11 (48%) negativno. Njih 19 (odnosno 83%) je pozitivno na hepatitis C (anti HCV+), a 4 (17%) negativno, što je iznad hrvatskog prosjeka zaraženosti ovim virusom među I.V. uživaocima droga, koji se po različitim podacima kreće između 47 i 70%. Sva 54 konzumenta THC-a i ostalih droga koje se ne uzimaju I.V. putem koja su se odazvala na testiranje su i hepatitis B i C negativna, što ukazuje na to da se spomenuti virusi (odnosno virusne bolesti), bez obzira na rizično spolno ponašanje mladih ljudi-konzumenata ilegalnih psihoaktivnih supstanci, ipak dominantno prenose krvlju, odnosno zajedničkom uporabom zaraženog pribora za I.V. drogiranje. Nijedan od testiranih korisnika Službe nema znakove svježije hepatitis B infekcije ili trajnog nosilaštva HBV-a. Rezultati anonimnog testiranja na HIV također su ohrabrujući, odnosno nijedan korisnik naše Službe nije njime prokužen, što odgovara općem stanju u našoj zemlji (odnosno niskoj prevalenciji HIV infekcije među ovisnicima).

Tablica 2. Rezultati testiranja na hepatitis B i C i HIV korisnika Službe

r.br.	kategorija korisnika	ukupan broj (%)	hepatitis B (anti-HBc)		hepatitis C (anti-HCV)		HIV	
			broj poz. (%)	broj neg. (%)	broj poz. (%)	broj neg. (%)	broj poz. (%)	broj neg. (%)
1.	I.V. konzument/ovisnik o opijatima (heroinu)	23 (100)	12 (52)	11 (48)	19 (83)	4 (17)	0 (0)	23 (100)
2.	konzument/ovisnik o THC-u i ostalim psihoaktivnim supstancama	54 (100)	0 (0)	54 (100)	0 (0)	54 (100)	0 (0)	54 (100)
3.	ukupno konzumentat/ovisnika o psihoaktivnim supstancama	77 (100)	12 (16)	65 (84)	19 (25)	58 (75)	0 (0)	77 (100)

Nakon testiranja obavljena su pojedinačna savjetovanja sa svakim korisnikom Službe, pojašnjeni su dobiveni rezultati laboratorijskih pretraga, te su naročito hepatitis B i C pozitivni pacijenti upoznati s načinom prijenosa i zaražavanja datom bolešću, date preporuke za dodatne pretrage korisnika i članova njegove obitelji, bračnih i spolnih partnera, te eventualnu daljnju obradu i liječenje gdje je to bilo indicirano.

Tablica 3. pokazuje broj korisnika Službe koji su se odazvali na preporučeno cijepljenje protiv hepatitisa B nakon testiranja (i negativnih rezultata na hepatitis B). Cijepljenje, kao i cijelo testiranje, također su obavili djelatnici Službe u prostorijama Službe. Ugodno iznenađuje činjenica da su se gotovo svi I.V. ovisnici (osim jednog s kojim je izgubljen kontakt) pojavili na cijepljenju te čak 76,5 % konzumenata THC-a i ostalih PAS. Vrijedno je napomenuti da su razlozi za neodazivanje većinom objektivne (bolest, posao, odlazak u drugi grad ...) a vrlo rijetko subjektivne prirode, što ukazuje na to da ovi (uglavnom) mladi ljudi, iako ovisnici ili konzumenti psihoaktivnih supstanci, i dalje skrbe o svom zdravlju, te govori o dobro obavljenim priprema za testiranje i cijepljenje (zdravstveni odgoj!) i visokom nivou suradnje između stručnih osoba Službe (i Zavoda u cjelini) i korisnika usluga.

Tablica 3. Broj korisnika koji su se odazvali na cijepljenje protiv hepatitisa B

r br.	kategorija korisnika	ukupan broj	odazvao se na poziv za cijepljenje protiv hepatitisa B			
			da	%	ne	%
1.	I.V. konzument/ovisnik o opijatima (heroinu)	11	10	90,9	1	9,1
2.	konzument/ovisnik o THC-u i ostalim psihoaktivnim supstancama	34	26	76,5	8	23,5
3.	ukupno konzumentata/ovisnika o psihoaktivnim supstancama	55	36	65,5	9	34,5

Testiranje na zarazne bolesti, pratioce bolesti ovisnosti, jednostavan je, preporučljiv i pouzdan način za dobivanje kompletne slike o stanju pojedinca i cijele populacije ovisnika u nekoj sredini. S obzirom na ostvareni transfer s pacijentom, uloženi trud u svladavanju početnog nepovjerenja i stigmatizaciju pacijenta-ovisnika gdje god se on našao, idealno mjesto za testiranje svakako je nadležna služba-centar za prevenciju ovisnosti. Sada, kada je većina centara za prevenciju ovisnosti pod okriljem županijskih zavoda za javno zdravstvo, takvu je akciju (bilo kao kampanju, bilo kao kontinuiran proces) još lakše izvesti, svakako u suradnji s ostalim suradnim službama zavoda, prvenstveno kolegama iz službi za epidemiologiju.

Kontakt: Tvrtko Pervan, dr. med., spec. školske medicine
Zavod za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije
Služba za socijalnu medicinu i prevenciju ovisnosti
V. Nazora bb, 35 000 Slavonski Brod
tel. 035/447-228, lok 119, fax. 035/440-244
e-mail: zzjz-lijec@sb.t-com.hr